

Låt en remsa eller ett hörn av rödklävervallen gå i blom så gynnar du humlorna.

I Sverige finns 40 arter

Sverige är särskilt rikt på humlearter jämfört med andra europeiska länder. I en vanlig trädgård kan du ofta se fler än 10 olika arter av humlor.

Bara drottningen övervintrar

Humlorna parar sig på sensommaren. Hanarna dör efter parningen medan drottningarna övervintrar nergrävda i marken. Drottningarna sparar spermier från höstens parning för att ha under kommande sommar. På våren vaknar drottningarna och söker en lämplig boplats.

Drottningen samlar själv nektar och pollen till sin första kull arbetare. Efter den första kullen stannar drottningen i boet medan arbetarna sköter insamlingen av nektar och pollen. Därför ser du stora humlor på våren, det är drottningarna, och mindre humlor under sommaren när arbetarna börjar sköta utomhusjobbet. På sensommaren dyker nya drottningar och hanar upp och parningen börjar.

Bor ofta i gamla musbon

Många humlearter bor i gamla sorkbon i marken eller under grästuvor. De bor också i musbon i murkna stubbar, lövhögar eller i stenmurar. Några arter bygger sina bon i håligheter i träd och de kan också trivas i isoleringen på bostadshus. Ett samhälle kan ha från några tiotal till flera hundra arbetare.

De viktigaste pollinerarna

Humlorna är den grupp av insekter som har störst betydelse för pollineringen i de flesta svenska naturtyper. Det är en handfull humlearters förtjänst att många örter och buskar blir pollinerade varje år. Pollineringen är helt avgörande för frösättningen och spridningen hos nästan alla blomväxter.

Humlorna skapar skörden

Om du odlar åkerbönor, klöverfrön, oljeväxter, frukt och bär är humlornas pollinering viktig för att få högre skörd. När humlesamhällena får lämpliga boplatser, många blommande växter hela säsongen och goda förutsättningar för övervintring så växer de sig stora. Då kan skördarna på din gård öka avsevärt.

Humlorna flyger även vid låga temperaturer. Därför är de särskilt viktiga pollinerare i grödor som blommar tidigt på våren som svarta vinbär, äpplen, körsbär och trädgårdsblåbär, samt för skogens blåbär, lingon och hallon.

Här bygger humlorna bo i en fågelholk.

Foto: Louis Vimarlund

Humlorna är effektiva pollinerare, mycket pollen fastnar på den håriga kroppen.

Gynna de vilda blommorna på gården så humlorna får mat hela sommaren.

Långtungade arter viktiga

De långtungade humlearterna samlar nektar och pollen från djupa blommor. I odlingslandskapet trivs de särskilt med att besöka rödklöver och åkerböna. I Europa och även i Sverige är flera långtungade humlearter hotade. De är anpassade till växter där nektarn samlas i en djup pip. Nu skördas nästan all rödklöver före blomningen och vädlingar, vickrar och vialer minskar. Då minskar också de långtungade humlorna.

Gräshumla, haghumla, åkerhumla, trädgårdshumla, vallhumla och klöverhumla är de mest spridda långtungade humlorna. Studier vid Sveriges lantbruksuniversitet och vid Lunds universitet 2011 visar att trädgårdshumla, åkerhumla och klöverhumla har minskat kraftigt i svenska rödklöverfält under de senaste 70 åren.

Lastar pollen på bakbenen

Humlorna är mycket håriga och när de besöker blommorna rör de sig ofta klumpigt. Då fastnar det mycket pollen i deras päls. Detta gör humlorna till mycket bra pollinerare och många växter har anpassat sig till att bli pollinerade av just humlor.

Då och då kammar humlorna igenom pälsen med fram- och mellanbenen. De skrapar av pollenkornen mot en kam på de platta bakbenen. Där bildar de långa kanthåren en korg som pollenet samlas i. När korgarna är fulla flyger de till boet med sin last.

Foto: Mats Wilhelm

Foto: Mats Wilhelm

Du kan hjälpa humlorna

Värna bon och övervintringsplatser

Många humlearter bygger bon och övervintrar i slänter, åkerrenar och åkerholmar. De övervintrar dock inte i boet. Du kan få fler humlor på din gård genom att erbjuda platser där humlorna kan övervintra eller sätta bo:

- Se till att det finns gott om kantzoner och åkerholmar.
- Spara stenrösen och partier med högt gräs.
- Behåll öppna diken och meandrande små vattendrag.

Erbjud konstgjorda bon

Du kan tillverka konstgjorda bon genom att sätta blomkrukor upp och ned i slänter och bryn. Bli inte besviken om krukans förblir tom – bara en mindre del av de konstgjorda bona blir bebodda. Lägg i isoleringsmaterial, torr mossor eller annat så att det liknar musbon. Placera en bräda eller en stor, flat sten som regnskydd över krukans.

Den första maten på våren

Sälj- och viden, *Salix*, är viktiga för humledrottningarna och deras arbete med att föda upp den första kullen arbetare. Speciellt hanplantorna med gula videkissar är viktiga.

Se till att det finns gott om *Salix*-arter på din gård så att drottningarna etablerar bon i närheten:

- Låt gärna säljträd stå kvar vid åkerkanter och på åkerholmar.
- Välj ut enstaka exemplar av säljar och låt dem få växa sig riktigt stora.
- Du kan hamla och underkvista sälgen för att minska beskuggningen på grödorna.
- Spar även gråvide, knäckepil, vitpil och andra viden som också producerar pollen tidigt på våren.

Det blir både fler och större äpplen när det finns många pollinerare.

Låt det blomma hela sommaren

Om du odlar åkerbönor, klöverfrö eller andra grödor som behöver många humlor är det viktigt att det alltid finns mat till humlorna. För att de ska föröka sig och bli tillräckligt många inför grödans blomning behövs gott om nektar- och pollenväxter under försommaren.

Så in dragväxter som honungsört i strängar eller vitklöver som underväxt. Undvik kemisk ogräsbekämpning i åkerrenar och vägrenar. Det dödar alla blommande växter och slår undan födkroken för humlorna. Använd gärna både vit- och rödklöver i vallarna och spara hörnen eller en kantzon där också rödklövern får gå i blom.

Tänk på att vissa kemiska växtskyddsmedel är särskilt skadliga för pollinerande insekter. Dessa medel får inte användas i odlingar där humlor och bin flyger. Läs alltid preparatets bruksanvisning, där finns uppgifter om bigiftighet och anvisningar om hur du skyddar pollinerarna i och runt fältet. Även blommande ogräs och annan undervegetation kan locka pollinerare till fältet.

Sätt ut humlor

Tomatodlarna i Sverige sätter ut humlebon i växthusen för att pollinera tomaterna. Bärödlarna sätter ut humlebon i växthus, tunnlar och ibland på friland, till exempel i trädgårdsblåbär som blommar tidigt. Humlebon sätts även ut för att pollinera frövallar av vit- och rödklöver.

Både nytta och risker

De humlor som finns att köpa för utsättning är en sydeuropeisk ras av mörk jordhumla, *Bombus terrestris*. Det finns risker med att sätta ut humlor av den sydeuropeiska rasen i Sverige. Humlor som smiter parar sig med våra svenska mörka jordhumlor och för därmed in andra gener i arten. Det finns även en risk för att de kan föra med sig sjukdomar och parasiter. Därför bör inköpta humlebon eldas upp efter användning.

Tänk på att du alltid kan öka pollineringen genom att gynna de vilda humlearter som redan finns på din gård. Du kan också hyra in honungsbin eller själv börja som biodlare.

Läs mer i appen Nyttodjur för smarta telefoner och på jordbruksverket.se/nyttodjur.

Trädgårdsblåbär blommar tidigt men humlorna flyger även vid låga temperaturer.

Text: Magnus Stenmark, Faunistica AB. Faktagranskning: Björn Cederberg, Björntjänst Naturvårdskonsult.